

บทปริทัศน์นี้ปรับปรุงจากผลงานนำเสนอในรายวิชา ม. 611 มานุษยวิทยาภาษา (ภาคการศึกษา 2/2559)
หลักสูตรสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล สาขาวิชามานุษยวิทยา
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปริทัศน์หนังสือ

Lippi-Green, Rosina. (1997) 2012. *English with an Accent: Language, ideology, and discrimination in the United States*. 2nd ed. New York: Routledge.

สุดคนึง บุรณรัชดา

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

“แต่กระนั้นโลกก็ยังหมุน” (*Eppur' si muove.*)

กาลิเลโอ กาลิเลอี

ข้อความข้างต้นเป็นถ้อยคำที่กาลิเลโอรำพึงเมื่อเขาจำต้องกลับคำให้การต่อศาสนจักรว่า โลกไม่ได้โคจรรอบดวงอาทิตย์ แต่เป็นดวงอาทิตย์และดาวอื่นในจักรวาลที่โคจรรอบโลก และได้รับการหยิบยกมาเป็นข้อความเปิดบทที่ 2 ของหนังสือ *English with Accent: Language, Ideology, and Discrimination in the United States* โดย โรซينا ลิปปี้-กรีน (Rosina Lippi-Green) เพื่อสื่อว่าแม้จะมีผู้พยายามหยุดยั้งการเปลี่ยนแปลงของภาษาผ่านการสร้าง “ภาษามาตรฐาน” ซึ่งเปรียบได้กับการที่ศาสนจักรพยายามยืนยันว่า โลกหยุดนิ่งและเป็นศูนย์กลางของจักรวาล หนังสือนี้พยายามชี้ให้เห็นว่าภาษาเองก็เช่นกัน “ภาษาก็ยังคงมีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ” (Lippi-Green (1997) 2012, 27, 41)

หนังสือของลิปปี้-กรีน ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1997 ก่อนที่จะมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาและตีพิมพ์ครั้งที่สองใน ค.ศ. 2012 ซึ่งเป็นต้นฉบับที่ผู้เขียนใช้อ้างอิงในบทปริทัศน์นี้ เนื้อหาของหนังสือแบ่งเป็น 18 บท บทที่ 1-5 ครอบคลุมประเด็นอภิปรายในเชิงภาษาศาสตร์ มายาคติเรื่องสำเนียงของภาษา กรอบแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของภาษา และการครอบงำของ ภาษา บทที่ 6-8 กล่าวถึงการสร้างแนวคิด “ภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน” (Standard American English: SAE) จนสำเร็จผ่านระบบการศึกษา รวมทั้งจากสื่อภาพยนตร์และ สิ่งพิมพ์ บทที่ 9 เล่าถึงผลกระทบจากวาทกรรมภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกันทั้งใน บริบทของการทำงาน และตัวอย่างของคติที่พ้องร้องกันในศาลอันเป็นผลสืบเนื่องจากวาทกรรม ดังกล่าว บทที่ 10-15 ลิปปี้-กรีนพาผู้อ่านไปสำรวจการครอบงำของภาษาอังกฤษกระแสหลัก ต่อภาษาอังกฤษกระแสรองในชุมชนต่างๆ ในสังคมอเมริกัน บทที่ 16-17 นำเสนอตัวอย่าง จากกรณีศึกษาที่การปกป้องภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกันได้จุดกระแสของการโต้เถียง อย่างกว้างขวางในสหรัฐอเมริกา และ บทที่ 18 เป็นบทสรุป

ความไม่หยุดนิ่งของภาษา

สิ่งที่ลิปปี-กรีนอยากให้ผู้อ่านทำความเข้าใจคือ ภาษาที่ยังมีการใช้พูดสื่อสาร (spoken languages) ทั้งหมดบนโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลง และทุกภาษาที่คนยังใช้สื่อสารมีศักยภาพเท่ากันในเชิงภาษาศาสตร์ โดยภาษาเขียนและภาษาพูดมีความแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ โครงสร้าง และการใช้งาน การเปลี่ยนแปลงของบางภาษาอาจหยุดชะงักลงเมื่อชุมชนผู้ใช้ภาษานั้นๆ ต้องแยกย้ายกระจัดกระจายด้วยสาเหตุต่างๆ หรืออาจถูกกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีอำนาจครอบงำ ในแง่นี้ กระบวนการสถาปนา “ภาษามาตรฐาน” จึงนับได้ว่าเป็นความพยายามที่จะหยุดหรือควบคุมการเปลี่ยนแปลงของภาษา (Lippi-Green (1997) 2012, 5-8)

แกนหลักของการวิเคราะห์ในหนังสือเล่มนี้คือ การมุ่งทลายมายาคติของภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน ด้วยการสร้างความเข้าใจว่าทุกภาษามีการเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ครึ่งหนึ่งภาษาอังกฤษก็ไม่ได้มีคำศัพท์ที่ใช้บรรยายอาวุธเคมีหรือพันธุกรรมศาสตร์ แต่เมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้า ภาษาก็พัฒนาตามเทคโนโลยี ดังที่ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas) เคยแสดงให้เห็นว่าเมื่อสมัยที่ชาวเอสกิโมยังไม่มีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก พวกเขามีคำสำหรับการนับจำนวนไม่เกินเลข 10 แต่เมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ทำให้ชาวเอสกิโมต้องเรียนรู้การนับเลขที่มีจำนวนมากขึ้น คำศัพท์ใหม่ก็ถูกคิดค้นขึ้นมาเพื่อรองรับการใช้งานที่เพิ่มขึ้น (Boas (1911) 1964) ดังนั้น การจะมานั่งเปรียบเทียบว่าภาษาอังกฤษเหนือกว่าภาษาของชุมชนดั้งเดิมอื่นๆ จึงเป็นความพยายามที่ไร้ผล เพราะในเชิงภาษาศาสตร์แล้ว ภาษาและทุกสำเนียง (accent) ที่แตกต่างกันล้วนมีค่าเท่ากัน แต่สิ่งที่ไม่เท่ากันคือมูลค่าแลกเปลี่ยนของภาษาและสำเนียงเหล่านั้น (Lippi-Green (1997) 2012, 8-10)

ลิปปี-กรีนอธิบายการเกิดขึ้นของภาษามาตรฐานผ่านกระบวนการที่ภาษาถูกแปรเป็นสินค้า โดยย้อนไปดูที่ต้นกำเนิดของการพิมพ์ ถ้าหากว่าสำนักพิมพ์ในยุคนั้นต้องพิมพ์คัมภีร์ไบเบิลด้วยภาษาถิ่นที่ต่างกัน 10 ภาษา ผู้จัดพิมพ์คงไม่สามารถจะหากำไรได้เลย ทางแก้ก็คือการพิมพ์คัมภีร์ไบเบิลด้วยภาษาถิ่นภาษาเดียว ดังเช่นการจัดพิมพ์คัมภีร์ไบเบิลครั้งแรกในภาษาละติน แล้วทำให้ภาษานั้นกลายเป็นภาษามาตรฐานเพื่อให้เอกสารของตนสามารถ

เข้าถึงมวลชนได้เป็นจำนวนมาก ภาษาเขียนจึงกลายเป็น “สินค้า” ที่มีมูลค่าสูงขึ้นเรื่อยๆ (Lippi-Green (1997) 2012, 15)

ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ได้พูดถึงประเด็นนี้ไว้ว่าภาษาอยู่ในเศรษฐกิจของการแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้พูดกับผู้ฟัง บูร์ดิเยอเสนอว่าคำพูดที่ใช้กันทั่วไปจำนวนไม่น้อยต้องถูกจัดให้ไปอยู่หมวดคำ “สแลง” (slang) แทน เพื่อหลีกเลี่ยงให้กับภาษาทางการ กล่าวคือ คำที่ไม่ใช่ภาษาทางการกลายเป็น “สินค้า” ที่มีมูลค่าต่ำลงเรื่อยๆ ในขณะที่ความสามารถในการใช้ภาษาทางการกลายเป็นต้นทุนในปริมาณของการแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งจะสร้างกำไรให้แก่ผู้ใช้นั้นๆ ในการสื่อสาร (Bourdieu 1993)

สำเนียง: มายาคติของภาษามาตรฐานและกระบวนการกดทับทางภาษา

ลิปปี-กรีนแสดงให้เห็นกระบวนการสถาปนาความชอบธรรมของภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน ผ่านการให้ความหมายในพจนานุกรม หนังสือแบบเรียน สื่อ หรือผู้ที่มีอำนาจควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อกระจายภาพและเสียง ซึ่งสะท้อนทัศนคติที่ว่าคนทั่วไปไม่สามารถรับผิดชอบการใช้ภาษาของตนเอง และภาษาไม่สามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง แต่จะต้องมีโครงสร้างและการกำกับควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐาน ในขณะที่ภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกันได้กลายเป็นมาตรฐานที่ “ไร้สำเนียง” และเป็นตัวแทนภาษาอังกฤษของผู้ที่ได้รับการศึกษา โดยเฉพาะผู้มีความสามารถในการใช้ภาษาเขียน ก็ได้ทำให้สำเนียงอื่นๆ ที่ต่างไปจากปทัสฐานกลายเป็นภาษาที่ “มีสำเนียง” (Lippi-Green (1997) 2012, 55-62)

สำเนียงหมายถึงอะไร ในนัยหนึ่งสำเนียงใช้เพื่อแยกเสียงเน้น (stress) หรือ การออกเสียงสูงต่ำ (intonation) ส่วนในมิติทางสังคม สำเนียงคือวิถีของการพูด ซึ่งมีนัยเชิงเปรียบเทียบจากการรับรู้ของผู้ฟัง ลิปปี-กรีนอธิบายว่าผู้พูดภาษาอังกฤษในสหรัฐอเมริกาล้วนมีสำเนียง ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่หรือภาษาที่หนึ่ง (L1) ซึ่งมีทั้งสำเนียงภาษาอังกฤษของผู้พูดที่แตกต่างกันตามถิ่นที่อยู่อาศัย เช่น สำเนียงนิวออร์ลีนส์ หรือสำเนียงภาษาอังกฤษของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น สำเนียงของคนแอฟริกันอเมริกัน สำเนียงของ

ชาวยิว หรือผู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง (L2) ซึ่งมีระบบเสียงของภาษาดั้งเดิมอื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษแทรกอยู่ในการพูดภาษาอังกฤษ ดังนั้น ภาษาอังกฤษที่ไม่มีสำเนียงย่อมไม่มีอยู่จริง และภาษาอังกฤษมาตรฐานจึงเป็นแค่มายาคติ (Lippi-Green (1997) 2012, 44-46)

ถ้าถามนักภาษาศาสตร์ว่าคนเราสามารถเปลี่ยนสำเนียงได้หรือไม่ นักภาษาศาสตร์จะตอบทันทีว่าไม่ได้ แต่คำถามยังไม่หมดไป เพราะเราอาจจะเคยเห็นนักแสดงภาพยนตร์เปลี่ยนสำเนียงไปตามบทบาทต่างๆ ที่ได้รับ หรือเห็นผู้ย้ายถิ่นสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้โดยแทบไม่ติดสำเนียงเดิม ลิปปี้-กรีนกล่าวว่า การจะตอบคำถามนี้ได้ต้องทำความเข้าใจกับวิธีการเรียนรู้ภาษาของมนุษย์ เด็กทารกมีความสามารถที่จะผลิตเสียงได้อย่างไม่จำกัดตาม “เครื่องมือ” ที่ติดตัวมาแต่แรกเกิด แต่ทักษะการใช้เสียงจะมีปริมาตรที่แคบลงเมื่อเริ่มเรียนรู้ภาษา เนื่องจากการใช้เสียงในแต่ละภาษาไม่เหมือนกัน หากเด็กได้เรียนรู้มากกว่าหนึ่งภาษา ปริมาตรของการใช้เสียงก็จะกว้างขึ้น อย่างไรก็ตาม ความสามารถในการใช้เสียงจะลดลงตามวัยที่เพิ่มขึ้น สุดท้ายเด็กจะซึมซับเสียงจากภาษาในบริบทที่เติบโต จนกลายเป็นระบบเสียงหรือสำเนียงที่ติดตัว

ในแง่นี้สำเนียงจึงสื่อถึงกระบวนการอันซับซ้อนของภาษาที่ทำปฏิกิริยาต่อการรับรู้และการผลิตเสียงของทั้งผู้ฟังและผู้พูดในบริบทของสังคม (Lippi-Green (1997) 2012, 46-48) ลิปปี้-กรีนชี้ให้เห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนสำเนียงให้ได้ใกล้เคียง ดังเช่นการปรับเปลี่ยนสำเนียงของนักแสดงหรือคนที่สามารถสื่อสารในภาษาที่สองด้วยสำเนียงที่ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา แต่จะไม่ใช่การใช้สำเนียงเดียวกับเจ้าของภาษาอย่างสมบูรณ์แบบและไม่ได้ขึ้นอยู่กับความฉลาดหรือความขยัน เนื่องจากเป็นกระบวนการในระดับการระลึกรู้ (cognition) (Lippi-Green (1997) 2012, 51) ประเด็นนี้มีความสำคัญเนื่องจากมีคนจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการที่ลิปปี้-กรีนเรียกว่าเป็น “กระบวนการกดทับทางภาษา” (language subordination)

ตัวอย่างที่ชัดเจนของกระบวนการกดทับทางภาษา คือ การแบ่งแยกและกดขี่ให้ภาษาพูดของคนแอฟริกันอเมริกัน (African American Vernacular English: AAVE) มีสถานะที่ต่ำกว่าภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน แม้คนแอฟริกันอเมริกันกว่าร้อยละ 80 จะใช้

ภาษาดังกล่าวในการสื่อสาร แต่กลับไม่ได้รับการยอมรับในกลุ่มคนอเมริกันผิวขาว ซึ่งมองว่าการใช้ภาษาที่มีแบบแผนต่างจากภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกันทั้งในเรื่องของไวยากรณ์ การสร้างประโยค การเน้นเสียง ฯลฯ สะท้อนถึงการขาดการศึกษาของคนแอฟริกันอเมริกันที่ยัง “พยายามไม่มากพอ” ทำให้ไม่สามารถสื่อสารด้วยสำเนียง “มาตรฐาน” ได้ทัศนคติดังกล่าวแสดงถึงการครอบงำเชิงอุดมการณ์ในรูปแบบของการสถาปนาอำนาจผ่านปฏิบัติการทางภาษา ซึ่งแฝงฝังอยู่ทั้งในระดับของการใช้ชีวิตที่เรียกร่องและคาดหวังต่อการปฏิบัติตนของปัจเจก และในระดับของมุมมองในการทำความเข้าใจโลก (Williams 2009)

ลิปปี-กรีนได้อธิบายตัวอย่างที่สะท้อนถึงกระบวนการกดทับทางภาษา *กรณีแรก* เป็นคำบอกเล่าของนายกเทศมนตรีนครนิวยอร์กเกี่ยวกับเหตุการณ์ระหว่างที่เขาไปเยี่ยมโรงเรียนและเด็กผู้หญิงคนหนึ่งออกเสียงคำว่า “ask”¹ เป็น “ax” ในการอ่านความเรียงของเธอเนื่องจากการออกเสียงคำดังกล่าวมักถูกหยิบยกมาเป็นตัวอย่างของการออกเสียงด้วยสำเนียงแอฟริกันอเมริกันที่ผิดไปจากภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน ดังนั้น แม้ว่าเธอจะเขียนความเรียงได้ดีเยี่ยม แต่นายกเทศมนตรีฯ เห็นว่าผู้ฟังที่รับรู้ถึงการออกเสียง “ผิด” ก็แสดงท่าทีอึดอัด และทำให้เนื้อหาในความเรียงของเธอดูด้อยค่าลงอย่างน่าเสียดาย (Lippi-Green (1997) 2012, 182-191)

กรณีที่สอง เป็นกระแสต่อต้านแนวคิดของคณะกรรมการการศึกษาของเมืองโอ๊คแลนด์ รัฐแคลิฟอร์เนีย ในช่วงปี 1996 ที่เสนอให้มีการเรียนการสอนภาษาพูดของคนแอฟริกันอเมริกันในชั้นเรียน ในฐานะอีกหนึ่งภาษาที่เป็นเอกเทศจากภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน ซึ่งจะทำให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนตามพระราชบัญญัติการศึกษาสองภาษา แต่เมื่อประเด็นนี้แพร่ออกไปตามสื่อต่างๆ กลับกลายเป็นกระแสในเชิงลบ เช่น บางสื่อไม่ยอมรับว่าภาษาพูดของคนแอฟริกันอเมริกัน หรือ “ภาษาของคนดำ” (Ebonics) ก็มีสถานะเป็นภาษาหนึ่ง ตลอดจนมีการตั้งคำถามว่าการจัดให้มีการเรียนการสอนภาษาดังกล่าวในโรงเรียน เป็นแนวทางที่สร้างสรรค์หรือเป็นการลดทอนคุณค่าของเรียนการสอนภาษาในระบบการศึกษาทางการ (Lippi-Green (1997) 2012, 303-317)

¹ ในบทปริทัศน์นี้จะคงตัวสะกดในภาษาอังกฤษของบางคำศัพท์เพื่อความสะดวกในการทำ ความเข้าใจโดยเฉพาะในการอธิบายของลิปปี-กรีน.

สถาบันทางสังคมกับกระบวนการก่อกำเนิดทางภาษา

ระบบการศึกษา: แคล้งสร้างภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน

หัวใจสำคัญของการศึกษาคือการรู้หนังสือหรือความสามารถในฟัง เขียน พูด อ่าน ภาษา หากพิจารณาประกาศของสภาแห่งชาติของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ (National Council of Teachers of English) ในสหรัฐอเมริกาที่ระบุว่าเด็กควร “...เรียนภาษาเพื่อการสื่อสารในวงกว้าง แม้ว่าเราจะเคารพความหลากหลายของการพูดและเขียนในภาษาอังกฤษ เราเชื่อว่าเด็กทุกคนควรเรียนภาษาเพื่อการสื่อสารในวงกว้างนี้” อาจกล่าวได้ว่า เป้าหมายของการศึกษาในโรงเรียนอเมริกันก็คือ การรู้หนังสือโดยใช้ภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกันในการพูดและเขียน ลิปปี้-กรีนสำรวจอุดมการณ์เกี่ยวกับภาษาในบริบทของการศึกษาจากภาษาที่ครูผู้สอนเป็นคนพูดในชั้นเรียน และโดยเฉพาะการใช้ภาษาของเด็กนักเรียนที่พูดภาษาอังกฤษด้วยสำเนียงที่ต่างจากภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน เช่น สำเนียงอาปาลาเชียน (Appalachian) ในแถบเทือกเขาและหุบเขาซึ่งครอบคลุมพื้นที่แปดมลรัฐทางภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา หรือภาษาอังกฤษสำเนียงฮาวายครีโอล (Hawaii Creole English: HCE) ฯลฯ และคิดว่าเด็กเหล่านี้รับมือกับการเรียนการสอนที่ใช้ภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกันอย่างไร (Lippi-Green (1997) 2012, 78-82)

แนวคิดสำคัญที่ลิปปี้-กรีนอ้างถึงคือ “ความสามารถในการใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องตามสถานการณ์” (communicative competence) หรือการที่บุคคลรู้ว่าควรใช้ภาษาไหนเมื่อใดจึงจะเหมาะสมตามแต่ละบริบทของสังคม ซึ่งเมื่อพิจารณาดูจะพบว่า “ความเหมาะสม” ก็มีปัญหาเชิงตรรกะเพราะมีนัยของการยอมรับว่า “ถูกต้อง” อยู่ด้วย ลิปปี้-กรีนได้ชวนให้ผู้อ่านพิจารณา 2 สถานการณ์ตัวอย่าง ได้แก่ 1) นักเรียนกฎหมายถามคำถามในห้องเรียนด้วยสำเนียงฮาวายครีโอล กับ 2) ภรรยาถกเถียงกับสามี ในกรณีสถานการณ์ที่สอง ผู้อ่านอาจรู้สึกได้ทันทีว่าในบริบทของสังคมปัจจุบัน คงแทบไม่มีใครเห็นว่าเป็นการใช้ภาษาสื่อสารที่ไม่เหมาะสม แต่สำหรับสถานการณ์แรกอาจรู้สึกไม่แน่ใจหรืออาจเห็นด้วยหากมีการตำหนิว่าเป็นการใช้ภาษาสื่อสารที่ไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม ลิปปี้-กรีนได้ชี้ให้เห็นว่าการประเมินความเหมาะสมของการใช้ภาษาสื่อสารในทั้งสองสถานการณ์อยู่ภายใต้ตรรกะชุดเดียวกัน คือ การห้ามไม่ให้เสียงที่ด้อยค่ากว่าได้เปล่งออกมาในพื้นที่ที่ประเมินว่า “ไม่เหมาะสม”

ลิปปี-กรีนได้ยกตัวอย่างต่อไปว่า นักเรียนอาจจะถูกวิจารณ์หากพูดภาษาสำเนียงฮาวายครีโอลแทนภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกันในห้องเรียน หรือในทางกลับกันนักเรียนคนเดียวก็อาจถูกต่อว่าหากใช้ภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกันในการพูดคุยระหว่างมื้ออาหารที่บ้าน นั่นเพราะบ้านเป็นสถานที่ของภาษาถิ่น (Lippi-Green (1997) 2012, 80-81) ซึ่งลิปปี-กรีนมองว่าเป็นตรรกะที่ผิดพลาดและทำให้ระบบการศึกษาและครูผู้สอนมองว่าจะต้องให้ความสำคัญกับการสอนภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน เพื่อเป็นการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตให้กับนักเรียน ด้วยตรรกะนี้ภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกันจึงกลายเป็นภาษาที่เหมาะสมและมีความจำเป็นต้องเรียนรู้มากกว่า ในขณะที่ภาษาอังกฤษในรูปแบบและสำเนียงอื่นๆ นั้นมีข้อจำกัด ไม่เหมาะสม ไม่ควรจะเรียนรู้ หรือสามารถเรียนรู้ได้แต่ต้องใช้ในสถานการณ์ที่เหมาะสมเท่านั้น ลิปปี-กรีนย้ำว่า หากมองว่าการปฏิบัติในลักษณะ “แบ่งแยก” แต่ “เท่าเทียม” (separate but equal) เป็นเรื่องสมเหตุสมผล ก็เท่ากับเป็นการยอมรับเงื่อนไขว่าภาษาหนึ่งมีอภิสิทธิ์เหนือกว่าภาษาอื่นได้ (Lippi-Green (1997) 2012, 83-85)

สื่อกับการแบ่งแยกช่วงชั้นทางภาษาและสังคม

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสื่อ ลิปปี-กรีนได้แสดงให้เห็นว่าสื่อ โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์และโทรทัศน์มีการใช้ภาษาที่สะท้อนถึงทัศนคติที่มีการแบ่งแยกลำดับชั้นของภาษาอย่างชัดเจน และรูปแบบการใช้ภาษาที่กดภาษาอังกฤษสำเนียงอื่นๆ ให้ต่ำต้อยกว่าภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน โดยยกตัวอย่างจากการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงของซาราห์ พาลิน (Sarah Palin) และบารัค โอบามา (Barack Obama) ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 2008 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมิติเชิงภาษาในการวิพากษ์วิจารณ์การสื่อสารของบุคคลในเวทีการเมืองระดับชาติ ที่มีภูมิหลังทางเชื้อชาติหรือเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคมที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน (Lippi-Green (1997) 2012, 130-131)

ในกรณีของซาราห์ พาลิน ผู้สมัครชิงตำแหน่งรองประธานาธิบดีจากพรรครีพับลิกัน ลิปปี-กรีนเสนอว่าการที่สื่อโจมตีสำเนียงการพูดและการใช้ภาษาของพาลินนั้น ไม่ใช่เป็นเพียงการวิจารณ์เรื่องถิ่นกำเนิด แต่เป็นประเด็นเรื่องชนชั้น เพราะแม้ว่าพาลินจะมาจากรัฐอะแลสกา

และใช้ภาษาอังกฤษสำเนียงท้องถิ่น แต่ด้วยความที่สำเนียงดังกล่าวเป็นสำเนียงที่ใช้ในการสื่อสารของกลุ่มชนชั้นแรงงานในหลายพื้นที่ จะเห็นได้ว่าลือมักรายงานข่าวในเชิงลบเกี่ยวกับการใช้ภาษาของพาลิน เช่น การไม่ออกเสียง “g” ในคำว่า “going” หรือการใช้ศัพท์สแลงเฉพาะกลุ่ม เช่น “heck” (hell) “darn” (damn) และ “doggone” (goddamn) ซึ่งไม่ได้เป็นการวิจารณ์เฉพาะการใช้ภาษาของพาลินเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงอคติของสื่อที่มีต่อสำเนียงและผู้คนในบ้านเกิดของพาลินด้วย (Lippi-Green (1997) 2012, 136-139)

ส่วนกรณีของบาร์ค โอบามา นั้น สะท้อนภาพมุกกลับของกระแสวิจารณ์ที่มีต่อพาลิน แม้บางสื่อจะเรียกเขาด้วยคำว่า “boy” ซึ่งในภาษาพูดของคนแอฟริกันอเมริกันเป็นคำที่แสดงถึงการเหยียดบุคคลอย่างตรงไปตรงมา แต่ในขณะเดียวกัน เนื่องจากโอบามา มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารได้เป็นอย่างดี สื่อจึงมีแนวโน้มที่จะตอกย้ำความย้อนแย้งระหว่างคุณสมบัติดังกล่าวกับภาพเหมารวมเกี่ยวกับความเป็นแอฟริกันอเมริกัน เช่น การวิจารณ์ว่าโอบามาเป็นชนชั้นสูงที่ไม่เข้าใจคนเดินดินทั่วไป โดยเฉพาะการบรรยายว่าเขาเป็นคนใฝ่สูงเกินตัว (uppity) ซึ่งถือเป็นคำพหูพจน์ที่รุนแรงในบริบทสังคมแอฟริกันอเมริกัน เพราะสื่อความหมายถึงคนที่ทะเยอทะยานเกินสถานะทางสังคมของตนเอง นอกจากนี้ ในแง่การใช้ภาษา สื่ออเมริกันยังเลือกใช้คำที่ดูเหมือนจะชมว่าโอบามา มีความสามารถในการสื่อสารด้วยการพูด (articulate) ได้เป็นอย่างดี แต่ในขณะเดียวกันก็แฝงนัยของอคติที่ไม่คาดคิดว่าคนแอฟริกันอเมริกันอย่างโอบามาจะมีความสามารถในการสื่อสารได้ดีถึงเพียงนี้ กล่าวคือ แทนที่จะชื่นชมโอบามาว่าสื่อสารด้วยการพูดได้ดีมาก แต่กลับพยายามนำเสนอว่าเขา “เป็นคนแอฟริกันอเมริกันที่สื่อสารด้วยการพูดได้ดีมาก” (Lippi-Green (1997) 2012, 140-144)

ศาลกับสิทธิพื้นฐานในการมีสำเนียงที่แตกต่าง

ลิปปี-กรีนยกตัวอย่างกระบวนการศาลในคดีที่มีการพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับสำเนียงพูดภาษาอังกฤษ ว่าเป็นเงื่อนไขทำให้บุคคลไม่ได้รับความเป็นธรรมในการจ้างงานหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยเรื่องของการเลิกจ้าง ไม่ให้เลื่อนตำแหน่ง ไม่ให้สวัสดิการแก่บุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง (protected classes) ด้วยเหตุผลเชิงเชื้อชาติ สีผิว ประเทศ

บ้านเกิด เพศ หรือศาสนา โดยในบทปริทัศน์นี้จะได้อ้างถึงตัวอย่างหนึ่งจากทั้งหมด 10 คติที่ลิปปี-กรีนนำมาอภิปรายในหนังสือ ซึ่งเป็นคติที่ศาลมีค่าตัดสินใจในทิศทางที่เอื้อประโยชน์ให้แก่นายจ้าง และทำให้เห็นสถานะที่เหนือกว่าของภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน แม้ในบริบทของกฎหมายที่มุ่งปกป้องสิทธิมนุษยชน (Lippi-Green (1997) 2012, 150)

นักอุตุนิยมวิทยาชาวพื้นเมืองฮาวายซึ่งพูดภาษาอังกฤษสำเนียงฮาวายครีโอล มีประสบการณ์ในการทำงานมานานกว่า 20 ปี และได้สมัครขอเลื่อนตำแหน่งเป็นผู้อ่านรายงานพยากรณ์อากาศทางสถานีวิทยุ แม้ว่าเขาจะสามารถอ่านชื่อเฉพาะต่างๆ ในภาษาฮาวายได้ แต่กลับถูกปฏิเสธเพราะสำเนียงฮาวายครีโอลของเขาไม่เป็นที่ยอมรับในการอ่านรายงานพยากรณ์อากาศ เขาจึงตัดสินใจฟ้องดำเนินคดีตามกฎหมาย แต่ก็ต้องแพ้คดี เนื่องจากศาลตัดสินยืนยันว่ารายการวิทยุควรออกอากาศด้วยภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน และ “ไม่มีเหตุผลทางเชื้อชาติหรือกายภาพใดๆ ว่าทำไมผู้ฟ้องจึงไม่สามารถใช้สำเนียงมาตรฐานแบบอเมริกันได้” คำกล่าวของศาลได้ตอกย้ำอคติที่มองว่าสำเนียงเป็นเรื่องของความพยายามฝึกฝน และสำเนียงอื่นๆ ที่ต่างจากภาษามาตรฐานจึงถูกกดให้อยู่ในสถานะที่ด้อยค่ากว่าอย่างชัดเจน (Lippi-Green (1997) 2012, 156-157)

สำเนียงส่อภาษา: ย้อนมองดูตัวเองและภาษาของความเป็นอื่น

นอกจากประเด็นที่นำเสนอโดยสังเขปข้างต้น หนังสือของลิปปี-กรีนยังประกอบไปด้วยทฤษฎีและรายละเอียดของกรณีตัวอย่างอีกจำนวนมาก ที่แสดงให้เห็นกระบวนการกดทับทางภาษาต่อสำเนียงที่เป็นอื่นจากภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน อันเป็นการเลือกปฏิบัติต่อภาษาที่เป็นตัวแทนของเชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มทางสังคมต่างๆ ซึ่งช่วยให้ผู้เขียนคิดเชื่อมโยงไปถึงการกดเหยียดต่อภาษาที่ด้อยค่ากว่าหรือการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการดูแคลน ซึ่งพบได้คล้ายคลึงกันในบริบทที่ภาษามาตรฐานเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสถาปนารัฐชาติ ในส่วนสุดท้ายนี้ ผู้เขียนจะได้ยกตัวอย่างที่เชื่อมโยงได้จากกรณีการนำเสนอข่าวของสื่ออเมริกันเกี่ยวกับซาร่าห์ พาลิน และ บาร์ค โอบามา ดังต่อไปนี้

กรณีแรก ได้แก่ กระแสวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการใช้ภาษาของยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ไม่ว่าจะเป็นการพูดผิดไปจากหลักไวยากรณ์มาตรฐานของภาษาไทย การพูดควบกกล้าไม่ชัด ฯลฯ การที่คนคาดหวังว่ายิ่งลักษณ์จะต้องพูดภาษาไทย ได้ถูกหลักไวยากรณ์อาจเป็นสามัญสำนึกที่ยึดเอามาตรฐานของกลุ่มตนเป็นศูนย์กลาง แต่ขณะเดียวกัน การที่สื่อนำเสนอข้อวิจารณ์ดังกล่าวก็ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือโจมตีทางการเมือง นอกจากนี้ บางสื่อยังมีการใช้คำเรียกยิ่งลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการดูแคลนกดให้ต่ำอย่างเปิดเผย เช่น คำว่า “หนู” ซึ่งคล้ายคลึงกับที่บางสื่อเรียกโอบามาด้วยคำว่า “boy” ในสังคมที่ผู้ใหญ่เป็นตัวแทนแห่งอำนาจ คำว่า “หนู” และ “boy” ก็เป็นเหมือนการย่ำให้ฝ่ายที่ถูกเรียกตระหนักรู้ว่า “ฉันมีอำนาจเหนือกว่าเธอ เธอเป็นเด็กกว่า เธอต้องฟังฉัน”

กรณีที่สอง ผู้เขียนขอยกตัวอย่างกรณีสำเนียงปูซานของเกาหลีใต้ เกาหลีใต้เองมีสำเนียงที่หลากหลายต่างไปจากสำเนียงกรุงโซลซึ่งเป็นสำเนียงมาตรฐาน สำเนียงปูซานได้โด่งดังขึ้นมาจากละครโทรทัศน์ยอดนิยมเรื่อง *Reply 1997* ที่ออกอากาศในปี 2012 และในปีต่อมามีรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศทาง KBS World TV ได้ขึ้นข้อความว่า “สำเนียงปูซานน่ารัก (cute) ใช่ไหม” เมื่อผู้ร่วมรายการพูดด้วยสำเนียงปูซาน ข้อความดังกล่าวเหมือนจะแสดงออกถึงความรู้สึกเอ็นดู แต่ขณะเดียวกันก็อาจไม่ต่างอะไรจากการบอกว่าโอบามา มีความสามารถในการสื่อสารด้วยคำพูดได้ดี เพราะเป็นคำชมจากผู้ที่ยังมองว่าอีกฝ่ายอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่า และสะท้อนอคติต่อสำเนียงที่เป็นอื่นจากภาษามาตรฐานซึ่งคนส่วนใหญ่เข้าใจว่า “ไม่มีสำเนียง”

แล้วเราจะก้าวพ้นอคติต่อสำเนียง ซึ่งเป็นตัวแทนของอคติต่อเชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ไปได้อย่างไร?

มีหนึ่งเหตุการณ์สั้นๆ ที่ลิปบี้-กรีนเล่าถึงในหนังสือและผู้เขียนชอบมาก เนื่องจากลิปบี้-กรีนเป็นศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยและมีผู้ช่วยสอนที่เป็นนักศึกษาต่างชาติ เธอพบว่ามักมีนักศึกษาอเมริกันที่แสดงความไม่พอใจเกี่ยวกับสำเนียงของผู้ช่วยสอน โดยที่แทบไม่มีใครคิดว่าตนควรจะต้องพยายามสื่อสารกับผู้ช่วยสอนชาวต่างชาติเหล่านั้น ลิปบี้-กรีนจึงใช้เวลาในชั้นเรียนครั้งแรกบรรยายเกี่ยวกับเรื่องของสำเนียง รวมทั้งบอกถึงวิธีการที่จะช่วยให้

เข้าใจสำเนียงอื่นๆ ที่แตกต่างจากสำเนียงของตนให้มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการซักถามหากไม่เข้าใจ ขอให้ผู้ช่วยเขียนคำบนกระดาน หรือแม้แต่การเปิดใจให้กว้าง อดทน ลองเอาใจเขามาใส่ใจเรา ในภาคการศึกษานั้นมีนักศึกษาเพียงสองคนเท่านั้นที่ยังคงไม่พอใจผู้ช่วยสอนสำเนียงญี่ปุ่น โดยทั้งสองคนต่างไม่ได้เข้าชั้นเรียนครั้งแรก (Lippi-Green (1997) 2012, 297-298)

จากเหตุการณ์ที่ลิปปี-กรีนยกมา ถ้าเรามาทำความเข้าใจใหม่กันตั้งแต่ต้นว่าในการสื่อสารไม่ว่าจะใช้สำเนียงอะไรสื่อสาร ต้องเริ่มด้วยความอยากเข้าใจอีกฝั่งก่อน อย่าเพิ่งรีบหลงไปว่าฉันใช้ภาษาที่มีมูลค่าสูงกว่าในบริบทสังคมนั้น และคนอื่นต้องปรับเข้าหาฉัน ควรทำความเข้าใจใหม่ว่าทุกภาษาย่อมมีความหลากหลายของสำเนียง แม้แต่ตัวผู้เขียนเองก็เคยไม่ชอบสำเนียงภาษาอังกฤษของบางชนชาติ แต่พออ่านหนังสือเล่มนี้ก็ต้องกลับมาถามตัวเองใหม่ว่าที่ไม่ชอบเพียงเพราะสำเนียงนั้นไม่ใช่ตัวแทนของภาษาที่ถูกสร้างให้เป็นมาตรฐานหรือไม่ใช่สำเนียงที่ตัวเองคุ้นเคยเท่านั้นหรือเปล่า

รายการอ้างอิง

- Boas, Franz. (1911) 1964. "Linguistics and Ethnology." In *Language in Culture and Society: A reader in linguistics and anthropology*, edited by Dell H. Hymes, 17-19. New York: Harper & Row.
- Bourdieu, Pierre. 1993. *Language and Symbolic Power*. Translated by Gino Raymond and Matthew Adamson, edited by John Thompson. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Lippi-Green, Rosina. (1997) 2012. *English with an Accent: Language, Ideology, and Discrimination in the United States*. 2nd ed. New York: Routledge.
- Williams, Raymond. 2009. *Marxism and Literature*. Oxford: Oxford University Press.

